

SORØ
KUNSTMUSEUM

Evalueringsrapport

KUNSTEN AT FØLE SIG HJEMME

Med brugerne som medudviklere af undervisningsforløb på Sorø Kunstmuseum

08-12-2012

INDHOLD

KUNSTEN AT FØLE SIG HJEMME	2
Projektets formål:.....	2
Brugerinddragelse:.....	2
Medudvikling.....	2
Projektets organisering:.....	2
EVALUERING.....	3
Evalueringens objekt:.....	3
Evalueringens metode:.....	4
Oversigt over empirisk materiale fra forløbene:.....	5
Evalueringens spørgsmål:.....	6
Generelle betragtninger:.....	7
Svar på evalueringsspørgsmålene:.....	7
Dialog mellem museumsunderviser og elever:.....	9
Initiativ og relevans:.....	11
Differentierede læringsstile:.....	15
Opfyldelse af projektmål og succeskriterier:	17
Projektets succeskriterier:.....	18
Projektets fremadrettede indvirkning på museets undervisningsafdeling, 2012/13:.....	19
DE AFPRØVEDE FORLØB.....	20
Testforløb: At sanse naturen langsomt - 0.-3. klasse.....	20
Testforløb: Din identitet - 4.-6. Klasse.....	22
Testforløb: 'På sporet af kunsthistorien', 7.-10. Klasse.....	24
Testforløb: Samtidskunst og nye medier, stx, hf, vuc m.fl.....	27

KUNSTEN AT FØLE SIG HJEMME

Projektets formål:

Det var projektets mål at kvalificere Sorø Kunstmuseums undervisningsforløb målrettet grundskolen og ungdomsuddannelserne set i lyset af museets nye tilbygning, ændrede udstillingsrum samt nye tilgængelige værker. Kvalificeringen skete gennem inddragelse af elever og lærer i udviklingen af forløbenes form og indhold, således at elevstemmen fremstår klar og synlig i fremtidige undervisningsforløb og -materialer.

Gruppearbejde under forløbet *At sanse naturen langsomt*, O. klasse

Brugerinddragelse:

Medudvikling

Projektet arbejdede med begrebet brugerinddragelse mhb. på at gøre brugerne til *medudviklere* af undervisningsforløb og -materialer. Brugere blev inddraget som 'lead-users', dvs. de indgik i medudviklingen af undervisningsforløbenes form og indhold som en ud-

valgt brugergruppe – et 'ekspertpanel'.

Projektets organisering:

Projektet løb fra februar 2012 til august 2012 med en afsluttende evaluerings- og slutworkshop i november 2012. Der var involveret 7 lærere og 7 klasser fra indskoling til gymnasiet i testforløbene, 2 lærere deltog i et ekspertpanel i forbindelse med udviklingen af undervisningsmaterialet til udskoling, og desuden deltog 16 lærere i slutworkshoppen. For at kvalificere brugerinddragelsen i en bredere museumsdidaktisk kontekst var der desuden tilknyttet et Advisory Board bestående af Mette Liv Skovgaard, ressourceperson for brugerinddragelse i Skoletjenesten, museumsinspektør, Tine Seligmann fra Museet for Samtidskunst samt koordinator for unges laboratorier for kunst, Frederik Knap, fra Statens Museum for Kunst.

Internt på Sorø Kunstmuseum bestod projektgruppen af museumsinspektør, Tanya Lindkvist, der var projektleder, og museumsunderviser, Hanne Flarup. Kunsthistoriker og brugerinddragelseskonsulent, Tine Nygaard var tilknyttet som ekstern evaluator og udviklingskonsulent.

EVALUERING

Evalueringens objekt:

De fire undervisningsforløb, vi har arbejdet med, er:

1) **At sanse naturen langsomt** (indskoling)

Forløbsbeskrivelse: Undervisningsforløbet *At sanse naturen langsomt* undersøger, hvordan kunsten gennem forskellige tider arbejder med temaer som landskab og naturens forhold til mennesket. Hvad er naturen for en størrelse, hvordan påvirker den vores følelser, og hvordan kommer det til udtryk gennem kunstens brug af forskellige medier? Sammen med museets kunstformidler undersøger eleverne kunstværker, som arbejder med grænsen mellem det ekstreme og det rolige, det skræmmende og det dragende, det kunstige og det naturlige.

2) **Din identitet** (melletrin)

Forløbsbeskrivelse: Gennem udvalgte kunstværker – på tværs af tid og medier – undersøger vi kroppen i kunsten, og hvad den fortæller om vores historie, menneskesyn og samfund. Undervejs i forløbet laver eleverne små øvelser, som handler om identitet, visuel kommunikation og vores måde at se og forstå hinanden på. I workshop- og værkstedsforløb arbejder eleverne mere praktisk og i dybden med kropssprog, iscenesættelse og konstruktion. Eleverne arbejder i den forbindelse med et selvportræt med udgangspunkt i et udvalgt kunstværk.

3) **På sporet af kunsthistorien** (udskoling)

Forløbsbeskrivelse: Med afsæt i museets faste samling dykker vi ned i centrale retninger og begreber fra de sidste 300 års kunsthistorie. I fællesskab undersøger vi forskellige medier, udtryksformer og tværfaglige emner. Vi ser nærmere på de kreative processer og på hvordan kunstnerne arbejder projektorienteret. I et værkstedsforløb arbejder vi videre med værkerne og skaber et produkt i form af bl.a. fotografi, lyd, tegning, tekst, hvorved elevernes oplevelse af værkerne sættes i relation til temaer som identitet, roller og selv-iscenesættelse m.fl.

4) **Samtidskunstens udtryk** (stx, hf, vuc m.fl.).¹

Forløbsbeskrivelse: I dette forløb sætter vi fokus på samtidskunstens mange udtryksformer såsom foto, installation, video, performance, lyd m.fl. Eleverne præsenteres for en række samtidskunstværker, der diskuterer etiske, kulturelle og samfundsmæssige spørgsmål samt giver nye perspektiver på den tid, vi lever i. Forløbet lægger op til en ge-

¹ Sidste del af denne rapport indeholder en udførlig beskrivelse af forløbene (side 18-26)

nerel snak om kunstneriske processer, strategier og historisk baggrund. Forløbet er baseret på en aktiv og inddragende dialog med eleverne og egner sig til tværfaglige forløb med praktiske, debatorienterede øvelser om temaer som identitet, visuel kultur, nye medier mm. I et værkstedsforløb arbejder eleverne med små produktioner, f.eks. performance, foto eller tekst. Undervisningen tilrettelægges, så den harmonerer med læreplaner i fag som dansk, billedkunst, historie, religion og mediefag. Det er muligt at differentiere mellem billedkunst på niveau C og niveau B.

Gruppearbejde i forbindelse med forløbet *Min identitet*, 5. klasse

Evalueringens metode:

Evalueringen af projektet havde som udgangspunkt et kvalitativt mål. Vi ønskede at fastholde elevernes refleksion ved løbende at indsamle øvelser, opgaver, svar samt evalueringer fra forløbene. Vi optog derfor undervisningsforløbene i fuld længde på lydfil. Desuden lod vi et filmhold følge fire testforløb,

hvilket havde til formål at dokumentere forløbene og dermed få et reelt indblik i udviklingsprocessen og mødet mellem de forskellige stemmer. Filmene vises på museets hjemmeside.

Lydfilerne og det fulde filmede materiale udgør datamaterialet i evalueringen. I første omgang angreb vi det diskursivt med den intention at afkode den betydning, læring og deltagelse, undervisningsforløbene kunne mønstre. Den metode, vi ville have brugt, var en kvalitativ, diskursiv analyse, der kunne opdage de faglige knudepunkter i kommunikationen og dermed pege på, hvilke værker og hvilke tilgange til værkerne, der fungerede godt i undervisningssammenhæng.

Da vi sad med det samlede materiale, opdagede vi dog, at vi metodisk måtte sadle om. Vi ville gerne afklare, hvad elevinvolvering i undervisningen er, og hvordan vi finder balancen mellem at inddrage eleverne som medudviklere i dialog med museumsunderviseren og samtidig leve op til fælles mål, bekendtgørelser og museets faglige kernestof. Vi ville med andre ord gerne vide mere om, hvordan styring af den procesorienterede undervisning kunne hjælpe os til at opfylde vores visions målsætninger.

Styring blev det centrale ord for evalueringen: Vi ville undersøge, hvem der havde ordet hvornår og finde ud af, hvad det betød for styringen. Derfor valgte vi en traditionel kvantitativ analyse, hvor optælling af minutter blev første handling. Det interessante ved metoden var, at den blev udført på et diskursivt materiale. Dvs. at undgik at tælle antal elever, antal værker, antal tegninger. I stedet har vi talt antal minutters taletid for hver deltager i undervisningen. Desuden har vi

undervejs i gennemgangen af materialet naturligvis bidt mærke i, hvad de forskellige stemmer sagde, og vi har på den måde et kvalitativt element med i analysen. Men den klare kvantitative optælling har givet overraskende interessante resultater.

Af det empiriske materiale har vi i forlængelse af den metodiske beslutning lagt særlig vægt på lyd- og filmmaterialet, da det dokumenterer undervisningsforløbene i fuldt omfang. Helt konkret er al lydmateriale blevet gennemlyttet, og der er taget tid på de forskellige aktørers styring, ligesom der er fremhævet og citeret udvalgte passager, der belyser evalueringens spørgsmål (se nedenfor). Det betyder, at ikke hele materialet er transskriberet ordret, men at der er foretaget en indholdsmæssig gennemlytning med henblik på meningskondensering og -kategorisering, hvor visse passager er valgt ud til nærmere analyse.²

Oversigt over empirisk materiale fra forløbene:

Medie Klassetrin	Filmdokumentation af store dele af for- løbet	Visuelt elevmateriale	Skriftligt elevmateriale
Indskoling: <i>At sanse naturen langsomt</i>	X	X (Blyants-tegninger på baggrund af 'min ople- velse i naturen)	
Mellemtrin: <i>Din identitet</i>	X	X (elevfotos + bearbejd- ning heraf)	X (2 x ID-kort)
Udskoling: <i>På sporet af kunsthistorien</i>	X	X (billeder fundet på google)	X (koblinger mellem værker og elevernes historie + elevgenerere- de spørgsmål til værker- ne).
Gymnasium: <i>Samtidskunstens udtryk</i>	X	X (elevfotos, der temati- serer et dilemma fra et samtidskunstværk)	

Se eksempler på materialet under beskrivelsen af de enkelte forløb fra side 20.

² Steiner Kvale: *En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag, 1997. Kapitel 11: Analysemetoder

Evalueringsens spørgsmål:

Vi opstillede følgende syv spørgsmål til det samlede datamateriale:

1. Hvor meget tid gives der helt konkret til de enkelte stemmer i forløbene?
 - Museumsunderviserens stemme
 - Lærers stemme
 - Elevernes stemme (verbalt, kropsligt, på eget initiativ, ved praktisk arbejde osv.)
2. Hvor meget styres de perioder, hvor elevstemmen er i fokus, af læreren og museumsunderviseren?
3. Tør eleverne være autentiske i de tidsrum, hvor deres stemme gives plads?
4. Hvilken retning giver det bedst mening, at museumsunderviseren styrer eleverne hen imod: eget initiativ, en taktil/kropslig tilgang, personlig stillingtagen eller en kombination af flere af visionens præmisser?
5. Hvilken betydning har undervisningsformen for, hvor meget plads der gives til elevernes stemme: praktiske kreative opgaver (herunder hvilket medie), dialog, gruppediskussioner, skriftlige opgaver osv.
6. Hvad betyder museets arkitektur og rum for elevstemmens udfoldelse?
7. Hvordan kan elevstemmen gives plads fremover i de fire undervisningsforløb?

Gruppearbejde under undervisningsforløbet *På sporet af kunsthistorien*, 8. klasse

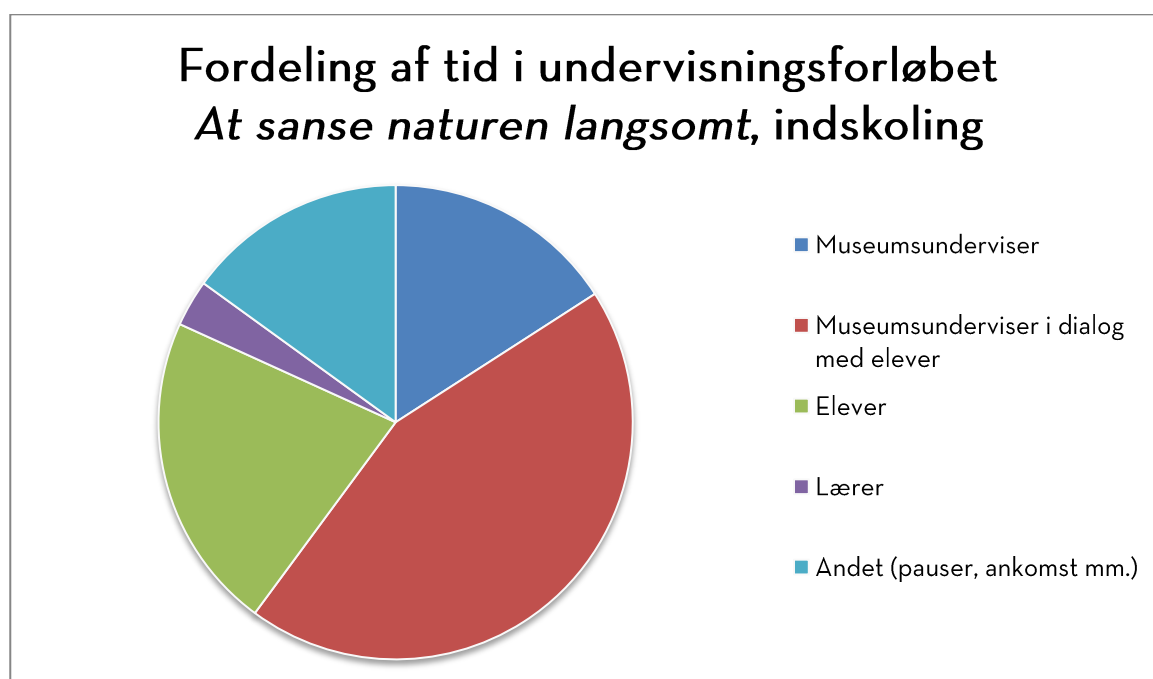
Generelle betragtninger:

Vi erfarede, at det var helt centralt, hvordan museumsunderviseren faciliterede undervisningen; hvordan underviseren fik rammesat forløbets indhold og de aktiviteter, eleverne skulle igennem. Det var vigtigt, at underviseren skabte en autentisk dialog³, at eleverne reelt havde indflydelse på hvilken kunst, de arbejdede med, og hvordan de gjorde det. Samtidig var det vigtigt, at underviseren skabte rammer, der aktiverede et personligt og direkte møde med kunsten. De forløb, der fungerede bedst, var de forløb, hvor elevernes selvstændige arbejde og dialogen mellem underviser og elever fyldte lige meget.

Svar på evalueringsspørgsmålene:

1. Hvor meget tid gives der helt konkret til de enkelte stemmer i forløbene?

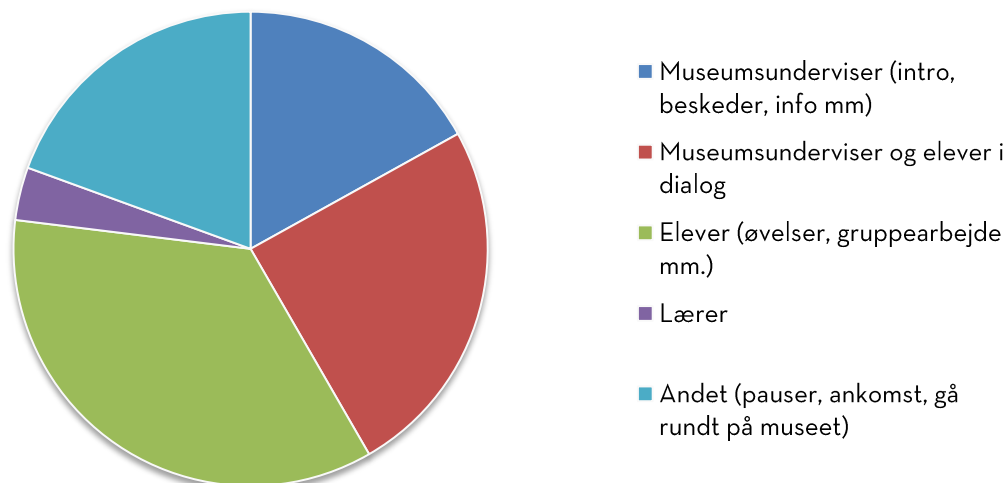
Diagrammerne herunder viser den tidsmæssige fordeling mellem elever, museumsunderviser og lærer i testforløbene. Optællingen er sket ved en fuld gennemlytning af lydmaterialer fra forløbene:

Museumsunderviser: 16%, museumsunderviser i dialog m. elever: 44%, elever: 22%, lærer: 3% og andet: 15%

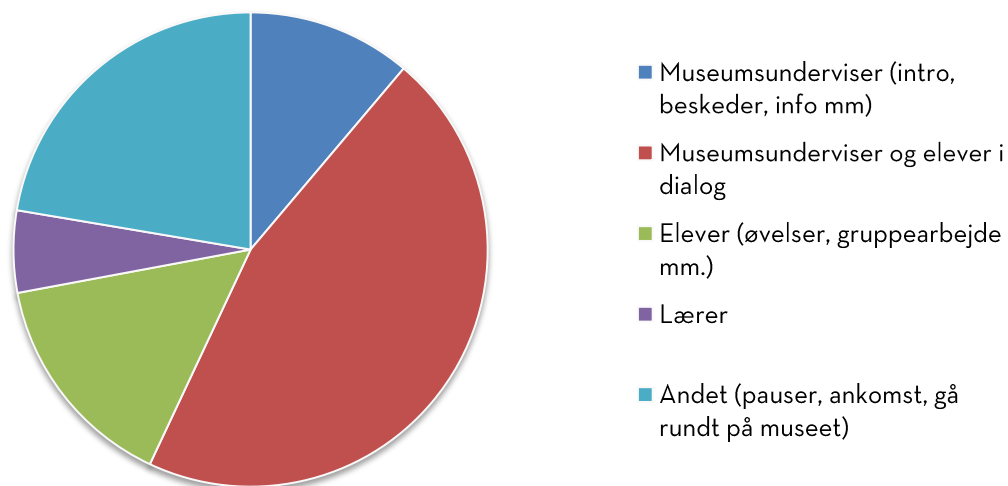
³ Jf. Olga Dysthe: *Det flerstemmige klasserum*, 1997.

Fordeling af tid i undervisningsforløbet, *Din identitet, mellemtrin*

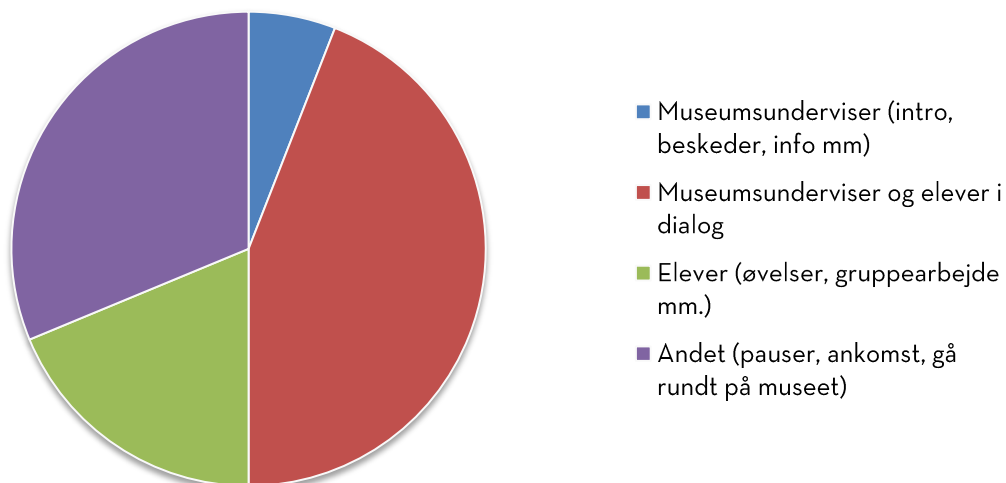
Museumsunderviser: 17%, museumsunderviser i dialog m. elever: 25%, elever: 35%, lærer: 4% og andet: 19%

Fordeling af tid i undervisningsforløbet, *På sporet af kunsthistorien, udskoling*

Museumsunderviser: 11%, museumsunderviser i dialog m. elever: 46%, elever: 15%, lærer: 6% og andet: 22%

Fordeling af tid i undervisningsforløbet *Samtidskunst og nye medier, gym.*

Museumsunderviser: 6%, museumsunderviser i dialog m. elever: 44%, elever: 19% og andet: 31%

Dialog mellem museumsunderviser og elever:

Generelt fyldte **dialogen mellem museumsunderviserens og eleverne** mest i alle forløb (mellem 25 - 46 % af tiden). Med undtagelse af mellemtrinsforløbet, hvor det blot fyldte 25 % fyldte det også mere, end vi havde regnet med og planlagt i tidsplanen for forløbet. Det er desuden interessant, at **museumsunderviserens introduktion og instrukser** fyldte mest hos de yngste elever (16 og 17 %) og mindre og mindre, jo ældre eleverne blev (11 og 6 %). Til gengæld var der mere tid til **dialog mellem museumsunderviseren og eleverne** i udskolings- og gymnasieforløbet (44 og 46 %) end i indskoling og mellemtrin (25 og 44%).

Læreren fyldte - som forventet - ikke meget i selve forløbene (3-6 %). Deres rolle bestod fortrinsvis i planlægning, introduktion for eleverne med udgangspunkt i lærevejledning samt efterfølgende korrespondance med museet.

Elevtiden fyldte mellem 15 og 35 % af undervisningsforløbene.

I alle forløb bestod en del af elevtiden af, at eleverne i grupper eller enkeltvis valgte et værk, de ville arbejde videre med. Det blev fremhævet som noget positivt i elev-evalueringen af samtlige forløb. Derudover bestod forløbene af forskellige former for øvelser: verbale gruppeøvelser, skriftlige par- eller gruppeøvelser, kropslige øvelser, fotoøvelser og tegneøvelser. I indskolings og mellemtrinsforløbene fyldte elevstemmen mest (hhv. 22 og 35%). Det var i disse forløb, eleverne mødte flest forskellige former for øvel-

ser: indskolingsforløbets elevtid indeholdt tegning, parialog og kropslige øvelser, og mellemtrinsforløbets elevtid indeholdt skriftlige og mundtlige parøvelser, kropslige- og fotografiske øvelser. Udskolings- og gymnasieforløbet derimod indeholdt hhv. mundtlige- og skriftlige gruppeøvelser og mundtlige- og fotografiske gruppeøvelser.

Til venstre; Elevspørgsmål til værket (til venstre). Til højre; Nina Steen-Knudsen: I am a Stag of Seven Tines, 1986

Indskolings- og mellemtrinseleverne havde i højere grad end de ældre elever brug for at **museumsunderviseren** definerede klare rammer omkring adfærd på museet, undervisningsforløbets struktur samt info om de enkelte øvelser for selv at kunne deltage aktivt. Dette hænger godt sammen med en indskolingslærers kommentar omkring formålet med et museumsbesøg for en 1. klasse: "I virkeligheden handler det mest om, at eleverne skal lære spillereglerne for det at gå på museum og være på besøg et sted uden for skolen. Det faglige indhold er i første omgang af mere sekundær betydning" (Camilla Bagger, indskolingslærer, Frederiksberg Skole).

2. Hvor meget styres de perioder, hvor elevstemmen er i fokus, af hhv. læreren og museumsunderviseren?

Læreren spillede som nævnt ikke en stor rolle i forløbene men bakkede op om museumsunderviserens styring af forløbet, fx ved at opdele grupper, stå for logistikken rundt på museet og hjælpe eleverne på vej med deres gruppearbejde.

Museumsunderviseren styrede elevtiden ved at sætte scenen for elevøvelserne og afgøre, hvor meget tid eleverne fik, og hvor de måtte bevæge sig rundt på museet. Desuden var det museumsunderviseren, der overvejende gik rundt til eleverne og via dialog hjalp dem på vej med øvelserne.

3. Tør eleverne være autentiske i de tidsrum, hvor deres stemme gives plads?

Rammerne for elevøvelserne var fastlagt på forhånd mundligt og /eller skriftligt, men de tog alle udgangspunkt i elevernes egne livsverdener med intentionen om, at give dem plads til at være personlige og 'sig selv'. De centrale øvelser i forløbene var:

- Indskoling: *Mit sted i naturen*, beskrevet med et 'ordløst teaterstykke'. Eleverne valgte et værk og formidlede med kroppen, hvad de selv ville gøre, hvis de opholdt sig inde i maleriets landskab/naturfænomen.
- Melletrin: *Din identitet*, hvor eleverne arbejdede med koblinger mellem deres egen og en person i et værks identitet, formidlet fotografisk.
- Udskoling: *Min tid, mit værk*, hvor eleverne kortlagde deres egen historie som en tidslinje og derefter kobledede dette til et udvalgt værk.
- Gymnasium: *Mit dilemma*, hvor eleverne arbejdede med de dilemmaer, man som ung står over for i dag, som afsæt for at arbejde med kunstens dilemmaer, formidlet fotografisk.

Elevfoto fra undervisningsforløbet *Din identitet*, 5. klasse

Gruppenarbejde under undervisningsforløbet *Samtidskunstens udtryk*, gym.

Initiativ og relevans:

Elevernes eget initiativ og deres egen virkelighed var altså en indbygget del af alle forløbene. Men der var forskel på, hvor meget eleverne turde være kreative og 'frie'. Særligt udskolings eleverne havde rigtig meget fokus på at fremstå på den rigtige måde og på relationerne internt i klassen og var derfor umiddelbart mindre frie i deres tilgang til øvelserne, end de yngre elever og gymnasieeleverne. I udskolingsforløbene deltog ca 25% af klassen aktivt i klassedialogen, mens det i indskolings- melletrinns og gymnasieforløbene var nærmere 75%, der deltog aktivt. Udskolingsforløbet var samtidig det forløb, hvor der var mindst variation i øvelsernes form, og den sparsomme deltagelse hos mange af eleverne kan derfor hænge sammen med variationsproblematikken, som de næste to punkter (4 og 5) behandler.

I alle forløb var der enkelte elever, der havde meget svært ved at deltage, særligt i indsko-

Duftøvelse under undervisningsforløbet *At sanse naturen langsomt*, 0. klasse

lingsforløbets ordløse teater og mellemtrinnets fotoidentitetsøvelse. En indskolingselev var bange for, at de andre skulle grine af ham, når han optrådte og en mellemtrinselev kunne slet ikke identificere sig med den ældre kunst og

blev passiv uden at kunne forklare hvorfor. I et undervisningsforløb á 1, 2 eller max 3 timers varighed er det ikke muligt for museumsunderviseren at gå i dybden med den enkelte elev, der har sådanne udfordringer. Her vil det være klassens lærer, der tager hånd om den enkelte elev.

4. Hvilken retning giver det bedst mening, at museumsunderviseren styrer eleverne hen imod: eget initiativ, en taktil/kropslig tilgang, personlig stillingtagen eller en kombination af flere af visionens præmisser?

Hvad var det bedste ved forløbet på Sorø Kunstmuseum?:

"Det var helt klart der, hvor vi valgte et billede, og så skulle vi stille nogle spørgsmål til det" (elev, 7. klasse, Pedersborg Skole)

Generelt fremhævede eleverne efter samtlige forløb, at de syntes godt om selv at få lov at vælge det værk, de skulle arbejde videre med og dermed møde kunsten **på eget initiativ** og med en **personlig stillingtagen**.

Forud for testforløbene diskuterede vi meget, hvorvidt museumsunderviseren på forhånd skulle udvælge nogle værker, eller om eleverne skulle have frie rammer. Der var en bekymring i projektgruppen for fagligheden og for, om vi kom rundt om det vigtigste værker, hvis eleverne selv valgte. Men det viste sig at være den rigtige måde at gøre det på: Eleverne følte ejerskab til værkerne, de skulle arbejde med, og vi fik samtidig dækket det faglige stof, der var tiltænkt (ifølge forløbsbeskrivelsen).

Den personlige stillingtagen blev særligt i indskolings- og mellemtrinnsforløbene og delvist i gymnasieforløbet koblet med et **sanseligt møde med kunsten** (i indskolingens mit sted i

naturen-øvelse og det ordløse teater, i mellemtrinnets kropssprogs- og fotoøvelser og i gymnasieforløbets fotoøvelse, hvor mange brugte sig selv som en del af motivet). I disse forløb fik eleverne mulighed for at supplere deres verbale og skriftlige redskaber med kropslige og sanselige redskaber til at møde kunsten. Det gav dem mulighed for en mere nuanceret og legende/kreativ tilgang til kunsten, end hvis øvelserne havde været rent mundtlige eller skriftlige.

Udskolings eleverne manglede denne kropslige dimension i undervisningsforløbet. De arbejdede godt ud fra et personligt udgangspunkt og med eget initiativ i de spørgsmål, de stillede til værkerne. Men pga. positionering i klassen, hormonopblomstring osv. var eleverne ikke frie i deres mundtlige formidling af mødet med kunsten, og her kunne der med fordel have været inddraget en mere taktil/kropslig øvelse. En sådan øvelse vil blive udviklet til de kommende forløb.

Det er altså mest frugtbart at museumsunderviseren styrer eleverne hen mod *både eget initiativ, personlig stillingtagen og taktilitet og sansning*. Alle disse redskaber skal være til stede for at eleverne har mulighed for at komme ind under huden på værkerne og formidle deres møde med kunsten.⁴

Øvelse omkring naturmaterialer i forbindelse med undervisningsforløbet *At sanse naturen langsomt*, O. klasse

5. Hvilken betydning har undervisningsformen for, hvor meget plads, der gives til elevernes stemme: praktiske kreative opgaver (herunder hvilket medie), dialog, gruppediskussioner, skriftlige opgaver osv.

Udvalgte citater fra elevernes evaluering af forløbene, hvor de fortæller om oplevelsen af de forskellige arbejdsformer:

⁴ Jf. Sorø Kunstmuseums undervisningsprofil, som omtales på side 16 i denne rapport. Se i øvrigt: www.sorokunstmuseum.dk/undervisning

"Jeg synes det var godt, at vi lavede vores eget teater!" (0. klasses elev).

"Jeg synes det var sjovest, da vi skulle dufte til det dér" (0. klasses elev om duftøvelse)

"Det var sjovt, fordi man kunne drømme alle mulige sjove drømme" (0. klasses elev om erindringsøvelse)

"Det var ikke så sjovt, når vi skulle gå op og ned ad trapperne og stille op, og ikke stille op, og stille op..." (0. klasses elev)

"Sejt og spændende, fordi det er sejt at se sådan i gamle dage, hvordan de var i gamle dage. Det var lidt svært og lidt sjovt. Det var lidt svært at se ud som dem" (4. Klasses elev om fotoopgave)

"Jeg synes det var sjovt, da vi skulle se på det der blå billede og udtrykke vores følelser, fordi mig og min makker, vi havde den samme følelse, men vi viste det på forskellige måder." (4. klasses elev)

"Det var sjovt at lave noget selv, altså stille spørgsmål" (7. klasses elev)

"Det kunne have været godt, hvis vi fik lov til at lave noget selv i stedet for at vi gik rundt sammen med dig. Altså, fik lov at male et billede eller sådan noget" (7. klasses elev)

"Det var godt, at det er noget man kan relatere til, noget fra vores egen tid (reference til samtidskunst, red.) og godt med noget praktisk." (gymnasieelev)

"Det var godt at arbejde i grupper." (gymnasieelev)

De forløb, hvor eleverne oplevede flest forskellige arbejdsformer, var som nævnt de forløb, hvor elevernes stemme fyldte mest, dvs. i indskolings- og mellemtrinsforløbene. Der var forskellige grader af plads til elevstemmens udfoldelse alt efter hvilken undervisningsform, vi benyttede:

- De skriftlige opgaver var styret af et elevark med en skriftligt formuleret opgave og arbejdsspørgsmål. Der var plads til dialog eleverne imellem, men formen var forholdsvist styret på forhånd.
- Dialogen mellem elever og museumsunderviser blev styret af museumsunderviseren men med det mål at skabe en åben dialog med autentiske spørgsmål.⁵ Bl.a. formulerede udskolingseleverne selv spørgsmål om værkerne til resten af klassen og museumsunderviseren, hvilket var tænkt som grundlaget for en elevdrevet dialog. Der var ca. en lige fordeling mellem elevernes og museumsunderviserens tale-tid i dialogen, og elevernes stemme fik derfor ikke fuldt plads her.
- I gruppediskussionerne fyldte elevernes stemme det meste ift. at løse en opgave, stille spørgsmål til et værk, vælge et værk at arbejde videre med osv. Museumsunderviseren satte rammen og hjalp de grupper, der havde behov for det undervejs men fyldte ellers ikke meget.
- De praktiske, kreative opgaver var præget af elevernes stemme og museumsunderviseren spillede samme rolle som i gruppediskussionerne.

Elever opfører 'ordløst teater' under undervisningsforløbet *At sanse naturen langsomt*, 1. klasse

Differentierede læringsstile:

Det er velkendt, at elever (og mennesker generelt) lærer bedst på vidt forskellige måder – nogle har det godt med mundtlighed, andre vil helst arbejde skriftligt, nogle har behov for at arbejde med konkrete materialer mellem hænderne og andre igen har det bedst med en taktile tilgang (jf. Dunn og Dunns begreb om læringsstile). Det afspejler sig i de afprøvede undervisningsforløbs indlagte variationer, som netop

skulle tilgodese forskellige læringsstile hos eleverne. Det var da også tydeligt, at ikke alle elever var enige om, hvilke undervisningsformer, der havde fungeret godt og hvorfor. Ud over at tilgodese elevernes forskellige måder at lære på var arbejdet med læringsstile særlig vigtig i netop dette projekt, hvor det, at så mange forskellige elevstemmer som muligt kommer til orde, var det helt centrale i udviklingen af undervisningsforløbene.

⁵ Olga Dysthe beskriver bl.a. i bøgerne: *Det flerstemmige klasserum*, 1997 og *Dialogbaseret undervisning. Kunstmuseet som læringsrum*, 2012, hvordan man stiller autentiske spørgsmål og dermed er åben over for dialogpartnerens svar uden forudfattede forventninger.

6. Hvad betyder museets arkitektur og rum for elevstemmens udfoldelse?

Sorø Kunstmuseums særlige arkitektur åbnede for en anden perception og en lyst til at lære hos eleverne. Fx kunne trapperummet, gulvet, ovenlysene osv. være med til at skærpe sanserne og opmærksomheden i elevernes møde med kunsten. Alle forløb indledtes i museets værksted (undervisningslokale i publikumsområdet). Rummet blev brugt som base, hvor forløbene indledtes, eleverne holdt pause, og hvor der blev afsluttet, evt. med kreativt værkstedsarbejde. Der var lagt vægt på, at eleverne hurtigt skulle møde kunsten i alle forløb, og derfor foregik stort set alle elevøvelser i udstillingssalene.

Elevøvelse fra *At sanse naturen langsomt*. Øvelsen havde til formål at skærpe sanserne ved at lukke øjnene og visualisere en erindring om et sted i naturen.

Herover vises et eksempel på en elevøvelse fra indskolingsforløbet. Vi valgte at lave denne øvelse i museets store moderne- og samtidskunstsal med højt til loftet og kunst omkring eleverne. Det gav mulighed for en umiddelbar og spontan kobling mellem elevernes egne naturoplevelser og naturen i den kunst, eleverne så omkring dem.

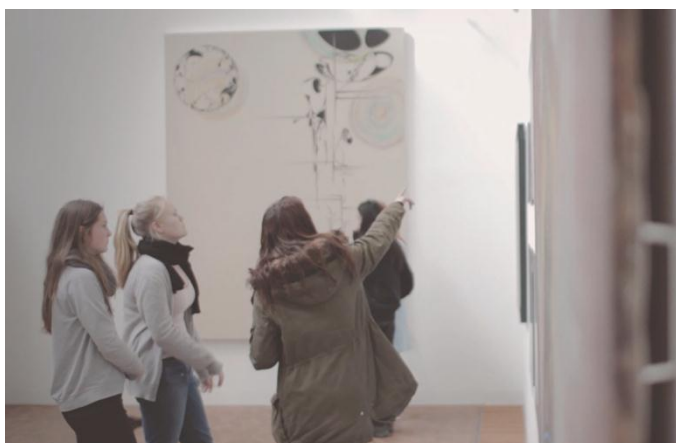
Som sagt fremhævede alle testklasser det som positivt, at de selv valgte de værker, de ville arbejde med. I den forbindelse bevægede eleverne sig frit rundt i museumsrummene og fik derfor bedre mulighed for at opleve museumsarkitekturen og værkernes placering i rummene, end hvis klassen hele tiden havde bevæget sig rundt i samlet flok.

I de fleste forløb havde elever og museumsunderviser en dialog om forskellen på den ældre og den moderne kunst. Her kunne museets arkitektoniske kontraster mellem den gamle bygning fra 1832 og den nye bygning fra 2011 bruges som formidlingsmæssig referenceramme for forskellen mellem 'nyt og gammelt'.

7. Hvordan kan elevstemmen gives plads fremover i de fire undervisningsforløb?

Før et museumsbesøg: Læreren vil møde elevstemmen allerede på museets hjemmeside, når han/hun læser om og ser filmene om museets undervisningsprofil samt de fire undervisningstilbud. Desuden modtager han/hun en lærervejledning med idéer til forbedring af besøget, det videre arbejde med emnet efter besøget samt en introduktion til undervisningsforløbet på museet.

Under museumsbesøget: De afprøvede undervisningsforløb vil blive brugt fremadrettet i museumsundervisningen, og dermed er elevstemmen sikret en plads. Vi har bl.a. brugt elevernes konkrete tilbagemeldinger på undervisningsforløbenes øvelser og struktur samt deres forslag til alternative øvelser. Der vil ske løbende tilpasninger ud fra de erfaringer,

Elever finder værker i samlingen, der relaterer til en bestemt tid under undervisningsforløbet *På sporet af kunsthistorien*, 7. klasse

vi har gjort os, og der vil blive lavet en plan for, hvordan elevstemmen kan være i centrum, også i de forløb, der har en kortere varighed på 1 eller 2 timer.

Desuden har elevernes input været grundlag for store dele af indholdet i de 2 nye undervisningsmaterialer, der er produceret i forbindelse med projektet, og som eleverne vil møde både før, under og efter forløbet på museet. (Se vedlagte undervisningsmaterialer).

Efter besøget: Vi lægger via undervisningsmaterialer og lærervejledninger op til, at klassen arbejder videre med undervisningsforløbets tematikker efter besøget. Disse materialer er udviklet i tæt samarbejde med elever og lærere.

Opfyldelse af projektmål og succeskriterier:

De konkrete projektmål:

- *7 klasser inddrages som medudviklere på 4 forskellige undervisningstilbud på Sorø Kunstmuseum:*

I april og maj 2012 afviklede vi 7 testforløb med 7 forskellige klasser fra Sorø og omegn. 2 indskolingsforløb, 2 mellemtrinsforløb, 2 udskolingsforløb og 1 gymnasieforløb.

- *Der udvikles 2 nye undervisningsmaterialer:*
Der blev produceret 2 undervisningsmaterialer. 1 elevmateriale til indskolingsforløbet 'At sansen naturen langsomt' og 1 inspirations- og metodemateriale til udskolingslærere, der ønsker at inddrage kunst i undervisningen. Begge materialer bygger på erfaringer fra testforløbene, og desuden har udskolingslærerne Nanna Øhrgaard og Peter Kobbarnagel bidraget til kvalificeringen af udskolingsmaterialet.
- *Der produceres 4-5 evalueringsfilm / dokumentationer af forløbene:*
Fredrik Auster, Fase Productions, har dokumenteret forløbene og produceret i alt 5 film á ca. 3 minutters varighed. De 4 film dokumenterer de 4 undervisningsforløb, og den 5. film giver et stemningsbillede af, hvordan museet arbejder med elevstemmen. Filmene vises på museets hjemmeside, ved slutworkshoppen og er sendt ud til relevante samarbejdspartnere (lærere, museumsundervisernetværk, projektets Advisory Board m.fl.)
- *Museet tilbyder fra august 2012 de fire kvalitetstestede undervisningstilbud:*
Opdaterede forløbsbeskrivelser, øvelser, interne drejebøger, lærervejledninger og undervisningsmaterialer lå klar til brug fra skoleåret 2012/13s start.

Projektets succeskriterier:

Ved projektets afslutning i 2012:

- *At brugernes stemmer inddrages aktivt i den undervisning, der tilbydes på Sorø Kunstmuseum fra august 2012:*
I projektperioden er Sorø Kunstmuseums undervisningsprofil blevet skærpet, så brugernes aktive deltagelse er i centrum:

Alle undervisningsforløb tager udgangspunkt i udvalgte værker og temaer, og altid i samspil med elevernes hverdag og referenceramme med det formål at facilitere et meningsfuldt møde mellem den enkelte elev og kunsten. I vores undervisningsforløb sætter vi derfor fokus på:

- *Det personlige møde med kunsten*
- *Autenticitet og sansning*
- *Viden og faglighed skabt i dialog⁶*

- *At brugernes stemmer inddrages aktivt i undervisningsmaterialet, der produceres på baggrund af projektet:*
Begge projektets undervisningsmaterialer har fokus på elevernes aktive deltagelse og refleksion. Indholdet bygger på elevernes input fra de afprøvede undervisningsforløb, den efterfølgende evaluering med lærerne, samt de to udskolingslæreres input.

⁶ Undervisningsprofilen er formuleret her: <http://www.sorokunstmuseum.dk/undervisning>

- *At brugernes stemmer indgår aktivt i de film, der produceres om projektets proces:*
Filmene viser materiale fra selve undervisningsforløbene, hvor elevernes stemme var i centrum, og fra små evalueringssamtaler optaget umiddelbart efter forløbene. Det fulde filmede materiale er brugt i evalueringen, ligesom det er udgangspunkt for at justere elevvelserne ud fra elevernes respons i forløbene.

Projektets fremadrettede indvirkning på museets undervisningsafdeling, 2012/13:

- *At museet har fået en større viden om målgruppen, som bruges fremadrettet i undervisningsafdelingen på Sorø Kunstmuseum:*
Vores viden om målgruppen er brugt til at producere undervisningsmateriale og skrives ind i de drejebøger, der er produceret til museets undervisningsforløb. Desuden bruges denne evalueringssamtales konklusioner som fundament for den videre udvikling af museets undervisningsafdeling.
- *At den viden museet opnår om særligt den ældste del af brugergruppen (udskoling og gymnasium) bruges aktivt, da disse grupper er de mindst repræsenterede mht. skolebesøg, og at der på baggrund af denne viden udvikles et projekt med fokus på at nå gymnasiealdergruppen i undervisningssammenhæng:*

Grupperarbejde: elever stiller spørgsmål til et værk under undervisningsforløbet *På sporet af kunsthistorien*, 8. klasse

Sorø Kunstmuseum planlægger at igangsætte research, fundraising og etablering af samarbejdsaftaler med bl.a. Sorø Akademi omkring et projekt med fokus på ungdomsuddannelserne i 2013.

Med projektet har museet fået en større viden om målgruppen, en klar elevstemme, som bruges fremadrettet i undervisningsafdelingen. Men vi

har også fået kvalificeret rammerne for en mere værdifuld oplevelse for

alle museets brugere. Eleverne i projektet blev både indholdsudviklere, brugere, kritikere og samarbejdspartnere. Tiden til brugerne handlede altså i den grad også om tiden til os selv – og til spørgsmålet om vi kunne og ville bruge vores brugere – i dette tilfælde elever – til at blive klogere på os selv og vores institution. I dialogen med eleverne har vi åbnet op for en række ofte uventede blikke på vores institution men også spørgsmål og undren skabt af kunsten, som brugerne måske ikke vidste kunsten kunne indeholde. På Sorø Kunstmuseum resulterede 'Kunsten at føle sig hjemme' derfor ikke bare i en tydelig elevstemme, men ligeledes en i viden som gjorde os klogere på os selv som uddannelsesinsti-

tution. Eller sagt på en anden måde: Evalueringen var ikke blot en nødvendig afslutning på et projekt men et reflektorisk redskab som hele institutionen fik gavn af.

DE AFPRØVEDE FORLØB

Sidste del af denne rapport består af udførlige beskrivelser af de fire kvalificerede undervisningsforløb. Disse beskrivelser er uddrag af de udførlige drejebøger, der blev produceret og justeret i forbindelse med testforløbene. Ved hjælp af disse forløbsbeskrivelser vil rapportens pointer omkring især elevstemmen og museumsunderviserens rolle forhåbentlig blive endnu tydeligere. Desuden kan denne sidste del af rapporten fungere som direkte inspiration for andre museer, der ønsker at arbejde med brugerne som medudviklere af museumsundervisningen.

Testforløb: At sanse naturen langsomt – 0.-3. klasse

3 timer

P. C. Skovgaard: *Udsigt over Skarritsø*, 1844

Formål:

Hvad undersøger vi med brugerinddragelsesforløbet: "Hvad er naturen for dig?"

Eleverne oplever naturen i kunsten på deres egen krop. Det sker i form af et tretrinnet-forløb:

- 1) Første del: Din egen sanseoplevelse i naturen. Eleverne skærper deres opmærksomhed omkring naturen, og hvordan de selv oplever den og bruger den. De tager udgangspunkt i deres egne sansede naturoplevelser.

Primær øvelse: *Mit sted i naturen*. Eleverne ligger på måtter med lukkede øjne og visualiserer et sted i naturen, de har været. Derefter tegner de stedet som en skitse og vi taler om naturen i kunsten omkring dem.

- 2) Anden del: Din oplevelse i naturen i kunsten. Eleverne træder ind i kunstens natur med udgangspunkt i dem selv. De bruger deres egne præferencer og viden om hvad de kan la-

ve i naturen til at træde ind i et kunstværk, hvor naturen spiller en rolle. De kropslige/sanselige oplevelser er i centrum, idet eleverne bruger kroppen til en lille opførelse af deres helt egen situation i maleriets natur.

Primær øvelse: Ordløst teater. I grupper vælger eleverne et værk, der viser et sted i naturen, de gerne vil udforske mere (fordi det er rart, spændende, skræmmende el.l.). De forbereder et ordløst teater, hvor alle viser, hvad de ville gøre det sted i naturen, hvis de stod midt i kunstværket.

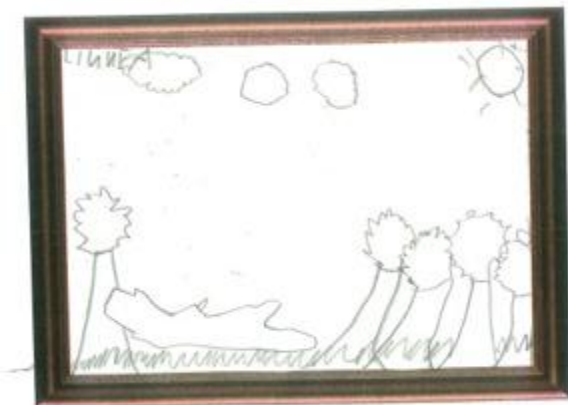
- 3) Tredje del: Visualisering og refleksion. Eleverne går fra en sanselig og kropslig tilgang til naturen og kunsten til at sætte ord på hvad de oplevede i deres møde med naturen i kunsten. Det er i denne del af forløbet eleverne reflekterer over, hvordan de har skabt en naturoplevelse i kunsten.

Primær øvelse: Grupperne opfører deres ordløse teater, de andre elever indgår i dialog om elevernes iagttagelser af værket, og der opstår en fælles refleksion over kunstnerens måde at fortolke en naturoplevelse på.

Elevproduktioner fra forløb:

Mit sted i naturen, tegning, elev, o. klasse

Mit sted i naturen, tegning, elev, o. klasse

Elever opfører deres 'ordløse teater

Testforløb: Din identitet – 4.-6. Klasse

3 timer

C. A. Jensen: *Portræt af Kaptajn Johan Henrik van Helsdingen*, 1835

Formål:

Hvad undersøger vi med brugerinddragelsesforløbet: Hvor kommer du ind i billedet?

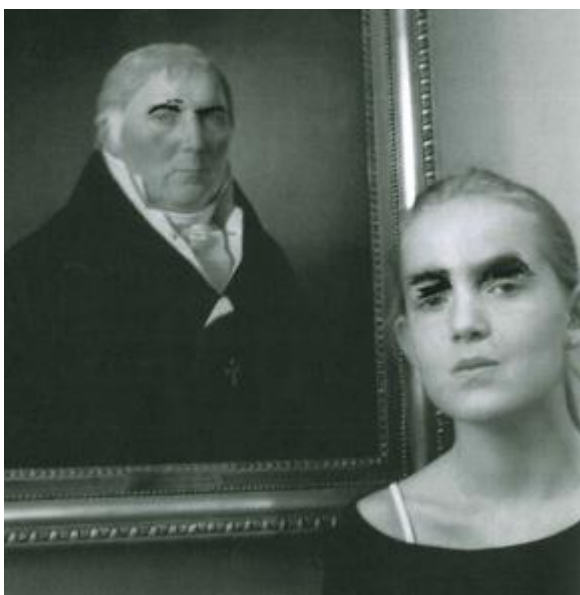
Eleverne bliver bevidste om deres egen identitet og krop i forhold til hinanden og i forhold til kunsten vha. en tretrinsraket:

- 1) Hvad er min identitet? Eleverne sætter ord på, hvem de selv er, og de bliver bevidste om, hvor forskellige eleverne i klassen er fra hinanden. Desuden bliver de bevidste om vigtigheden af kropssproget, når man skal finde ud af, hvem hinanden er, hvordan man forholder sig til andre mennesker i det samme rum, i den samme klasse osv., De skal bruge kropssproget senere i forløbet til at arbejde med krop og identitet.
Primær øvelse: Eleverne arbejder to og to med at udfylde identitetskort. De udvælger en ting, der er vigtig for dem og definerer, hvad der gør tingen særlig for dem, og hvordan den siger noget om deres identitet.
- 2) Hvem er du i historien? Eleverne sætter nu deres egen identitet i relation til kunsten ved at vælge, hvem de er i et maleris fortælling. Deres visuelle refleksionsevne udfordres, idet de skal beskrive kropsligt, hvad det var i billedet / ved personen i billedet, der talte særligt til dem. Den kropslige beskrivelse danner udgangspunkt for et iscenesat fotografi, som eleverne arbejder videre med i trin 3.

Primær øvelse: Eleverne vælger en person i et maleri, de synes er interessant, og som de måske har noget til fælles med. De tager et fotografi af dem selv i dialog med personen i værket.

- 3) Hvem er du, når du har valgt at fremhæve netop dén her egenskab? Eleverne reflekterer over deres valg og tilegner sig brugen af visuelle virkemidler til at fremhæve bestemte egenskaber/personlighedstræk ved dem selv sat i forhold til kunsten. Primær øvelse: Eleverne bearbejder deres fotografi (sort/hvid print) ved at fremhæve en bestemt egenskab (fysisk) ved personen, som de synes er vigtig.

Eleverproduktioner fra forløbet:

Bearbejdet elevfoto, elev, 4. klasse

Bearbejdet elevfoto, elev, 4. klasse

Testforløb: 'På sporet af kunsthistorien', 7.-10. Klasse

3 timer

Michael Kvium: *En Køkkenscene*, 1986

Formål:

Hvad vil vi undersøge med brugerinddragelsen: *Hvordan hænger min personlige tidslinje sammen med kunsthistoriens udvikling?*

Eleverne arbejder med kunsthistoriens udvikling sat i relation til deres egne opfattelser af tid og historiske erindringer. Det sker i form af et tredelt forløb:

1) Første del: *Vores tid*. Eleverne tager udgangspunkt i det nære – deres egen tid, og vi ser i fællesskabet, hvor langt tilbage i tiden klassen kan komme hva. deres egen og familiens nære historie. Eleverne får en bevidsthed om at være en del af en større historie. Samtidig får de indblik i, hvordan historien og erindringer om både samtid og fortid er subjektivt prægede, men at klassen tilsammen kan danne et flerstemigt og forhåbentlig bredt billede af historien i det 20. og 21. århundrede.

Primær øvelse: Eleverne bruger internettet til en visuel beskrivelse af highlights fra hhv. deres egen tid, deres forældres tid og deres bedsteforældres tid. Der etableres en fælles tidslinje, som viser, hvor langt klassens fælles hukommelse rækker tilbage i historien.

2) Anden del: *Kunsten og tiden*. Eleverne skal nu arbejde med, hvordan kunstnere har forholdt sig til den tid, de udøver deres kunst i. Elevernes bevidsthed omkring kunstens forskellige roller i samfundet skærpes, og de får indblik i tidstypiske formelle og indholdsmæssige virkemidler i kunsten.

Primær øvelse: Eleverne udvælger i grupper en periode, de vil arbejde videre med. De går nu

rundt i museets samlinger og udvælger et værk, som kobler sig til perioden og tidslinjen. Eleverne stiller spørgsmål til værket.

- 4) Tredje del: Vores kunsthistorie. Den enkelte elevs og gruppernes kunsthistoriske nedslag stykkes sammen til en fælles kunsthistorie i form af en tidslinje, og sammen går vi langs linjen fra i dag og tilbage til museets ældste værker. Vinklen på de enkelte værker tager udgangspunkt i elevernes egne erfaringer (de producerer selv spørgsmål), og på den måde kobles den personlige historie til den store fælles historie.

Primær øvelse: Spørgsmålene fra del 2 besvares i en fælles dialog/dialog på tværs af grupperne.

Elevproduktioner fra forløbet:

Vores tid, elever 7. klasse

Vores forældres tid, elever 7. klasse

Vores bedsteforældres tid, elever, 7. klasse

Christian Lemmerz:
Blind
1992-93

Psykopat
eller
geni? 3

Hvorfor øjne

? ? ?
? ? 4

Astrid Kruse-Jensen
Constructing a Memory, 2006

Hvad er kunstnerens
mål med billedet?
~~Er det Lemmerz~~
Er det forår
eller efterår?

Kruse Jensen

• Hvorfor er
der ikke nogen
på gængerne

Hvorfor har kunstner
valgt at tage
et billede af et
træ med 8 ubrygte
grynge.

Kruse Jensen

Eksempler på spørgsmål til værker, elever 7. Klasse.

Testforløb: Samtidskunst og nye medier, stx, hf, vuc m.fl.

2 timer og 45 minutter

Astrid Krusen Jensen: *Constructing a Memory*, 2006

Formål:

Hvordan kan samtidskunsten bruges som en platform til at debattere og reflektere over den tid vi lever i?

Dette testforløb er lidt atypisk, da det ligger efter skoletid for en mindre gruppe frivillige unge fra gymnasiet. Det er derfor struktureret lidt friere end et egentligt undervisningsforløb ville være.

Forløbet har til formål at skærpe elevernes opmærksomhed omkring samtidskunstens potentiale ift. at forholde sig til de problemstillinger og udfordringer, der ligger i vores tid. Forløbet falder i tre dele:

- 1) Vores samtids dilemmaer. Her kortlægger vi fælles hvilke dilemmaer man som ung står over for i dag. Hvordan bedømmer man, hvad der er rigtigt og forkert, og hvordan agerer man ift. det?
Primær øvelse: Fælles brainstorm over unges dilemmaer i dag.
- 2) Kunstens dilemmaer. De unge går på opdagelse i samtidskunsten og finder kunstværkerne dilemmaer - enten formelt eller indholdsmæssigt. De argumenterer for og imod en problemstilling med udgangspunkt i værkerne og får skærpet deres kritiske refleksions-evne.
Primær øvelse: Gruppearbejde, hvor eleverne med udgangspunkt i et samtidskunstværks dilemmaer skaber en fiktiv diskussion med udgangspunkt i dilemmaerne (en slags rollespil).
- 3) Mit dilemma udtrykt vha. kunstens greb. Elevernes bevidsthed om kunstneriske greb (virkemidler, valg af medie osv.) skærpes, idet de skal identificere disse greb og udvælge ét,

som de selv bruger til at udtrykke deres eget dilemma i et fotografi. Primær øvelse: Grupperne arbejde nu med at visualisere det dilemma, de har arbejdet med, vha. fotografi. De kan bruge museumsrummet, byrummet osv., og de kan vælge at inddrage sig selv.

Elevproduktioner fra forløbet:

Elevfotografi (til venstre) med udgangspunkt i Peter Holst Henckel *Explaining Camouflage to a Child*, 2005 (til højre). Gymnasielever

Elevfotografi (til venstre) med udgangspunkt i Joachim Koester *Day for Night. Christiania*, 1996 (til højre). Gymnasielever